

Juli 1981

ROVBLADET

Medlemsblad 2/81
från

HEDESUNDA HEMBYGDSFÖRENING

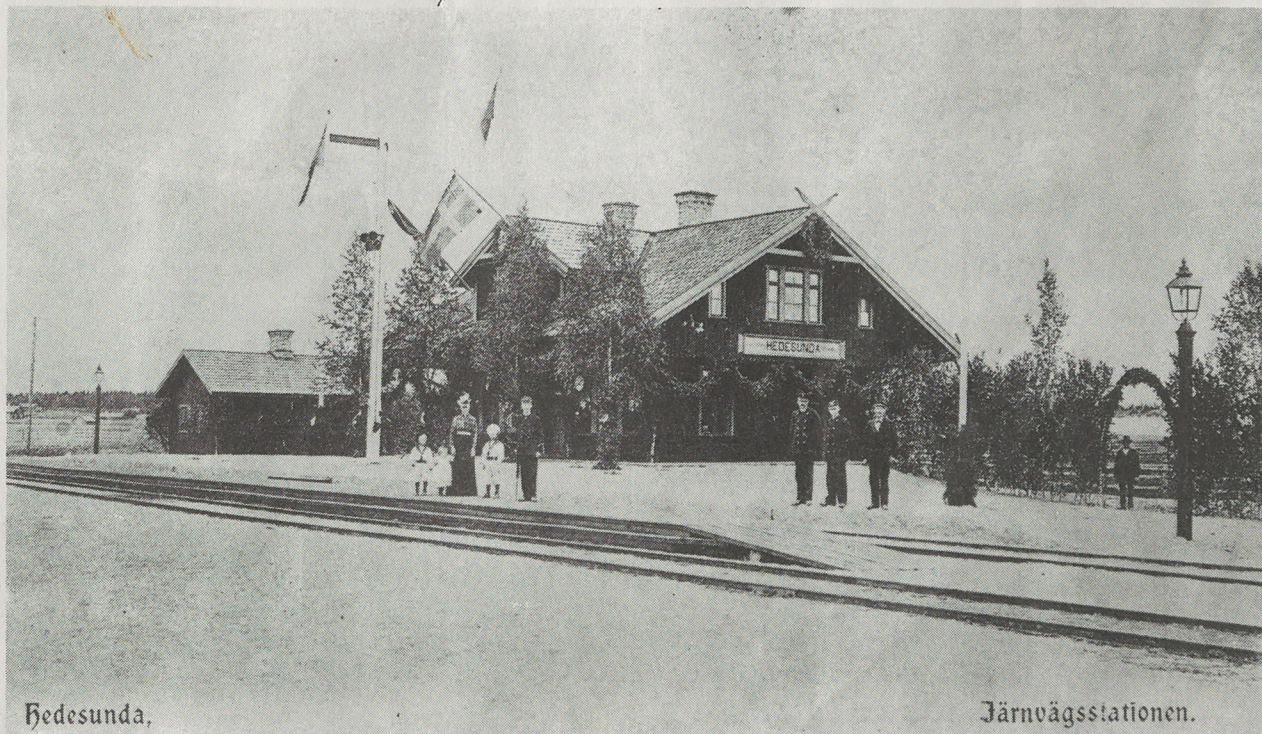
Tel. 0291/10856

Redaktionskommitté:

Henning Persson - Ingvar Lund

6

JÄRNVÄGEN 80 ÅR

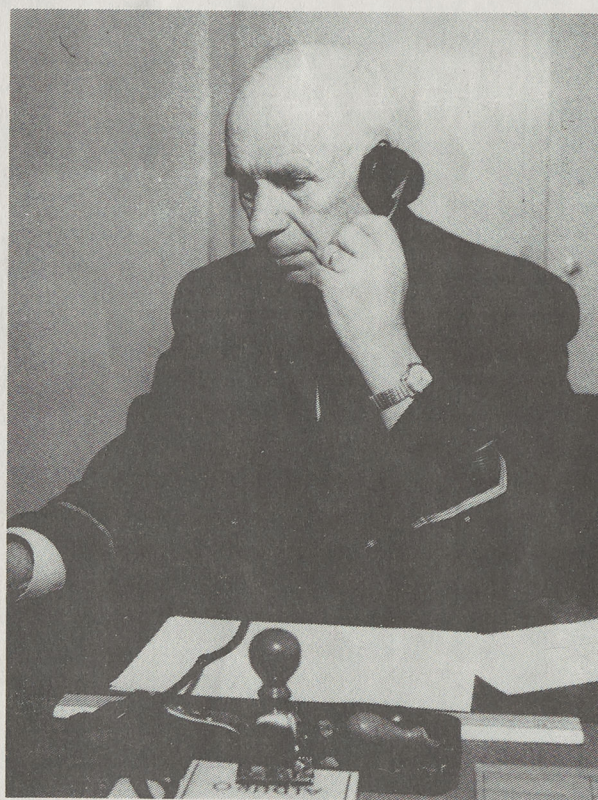
Hedesunda.

Järnvägsstationen.

1901

NÄR SÅG NI ETT TÅG VID SKÄRNINGEN SIST?

Stinsarna Bylander och Forsberg

En järnvägs historia.

Det var under de allra sista åren av 1800-talet här i Hedesunda. Livet gick sin jämna men slitsamma gång på alla områden. Skörden bärgades på fädens vis, Lien såväl i slätterwallen som på sädesåkern. I skogen fick huggare och körare känna den hälsosamma doften från kolmilan. Kolningen stod på sin höjdpunkt sedan några årtionden tillbaka. Sågverksindustrin likaså, och snickerifabrikerna började ana en god framtid. Men det fattades någonting och det var på samfärdselns område. Dåliga vägar gjorde stadsresorna till häst så krävande. I fattigdomens Hedesunda var det dock dessa resor som gav en slant i kassan, trots allt. Man hade smör och ost, kött, potatis, säd och hö m.m. som skulle torgföras. Man kunde väl också ha andra ärenden in till stan, banken, juristen eller läkaren bland annat. Då var det inte att sätta sig i bilen, för den resan. Ingen hade då hört talas om detta vidunder. Hedesundas första bil, en Cadillac X 13 kom år 1912 eller kanske 1913 och jag minns den så väl. En och annan cykel kom i 1900 talets första år, men det var inte för vem som helst att bli ägare till en sådan på den tiden. Den kostade betydligt över 100 kronor, en Brennabor eller Dürkopp av tyskt fabrikat. Men i brist på annat så gick man till saden Gävle och hem igen. Ingenting syntes omöjligt för våra fäder. Allt var lugnt och stilla i byarna. Men så en dag kommer ryktet som sätter bygden i gungning "En järnväg skall byggas genom Hedesunda!" Det hade arbetats länge bland världens vise om denna sak. Redan 1870 väcktes motion i riksdagen om Norra Stambanans fortsättning från Uppsala till Söderfors och vidare över älven in i Hedesunda och Valbo socknar fram till Margretehill i Forsbacka. Det gick så långt att linjen var färdigstakad. Men sedan blev det tyst fram till 1895. Då kom andra planer i dagen. Vid stämma den 3 febr. 1895 i Hedesunda utsågs en deputation att hos riksdagsmännen Lundeberg i Forsbacka och Benedick på Gysinge anhålla om deras medverkan att i händelse en ifrågasatt järnväg blir byggd i Fjärdhundra i Uppland till Sala, densamma måtte utsträckas jämväl genom Hedesunda och Valbo socknar. Det blev ju så. Nu var den andra frågan aktuell. Hur skulle stakningen för järnvägen gå genom Hedesunda. Det hölls stämma många gånger innan man kunde enas om var Hedesunda station skulle ligga. Det fanns två stakningar, den ena stakningen gick så att stationen skulle ligga drygt en kilometer väster om (vid Bojepps) i stället för där han slutligen blev efter två års strider i stämmorna den 30/5, 13/6, 15/8, 3/10 1897 och slutligen den 21/8 1898. Nu var det äntligen

att sätta igång med bygget, 1899 och 1900 blev byggnadsåren och delvis 1901. Det var ett hårt knog för våra rallare. Del under första tiden, då marken skulle grovplaneras genom skogar och moras. Att skjuta dessa kärror framför sig och balansera dem på ett klumpigt järnhjul var påfrestande för både rygg armar och ben. Och likaså sedemera i grusbrottet i åsen. En del fick nog känna av det livet igenom. Genom min far som också var rallare hela tiden, har jag fått veta en hel del. En av hans kamrater: smålänningen Johan Svensson-Sax, arbetade sig i en för tidig grav. Han vilar på Hedesunda kyrkogård sedan 1902. Järnvägsbygget krävde också dödsolycka direkt. Tjugooårige Petrus Falk från Norra Brunn kländes till döds vid ett svårt ras i grusåsen. Hans far, soldaten Nils Falk, talade under sina sista år om för mig hur han höll sin förblödande son i sin famn under det att bägges kläder blodfärgades, innan sonen slutligen tog sitt sista andetag. Det var en våldsam arbetstakt vid lastningen på vagnarna som gick på simpla spår ut till huvudlinjen, en tävlan bland arbetslagen att få sina respektive vagnar först lastade. Kanske man fick en paus innan nästa tomvagn kom i så fall. Jag fick aldrig klart för mig hur långt gruset från Hedesunda Åsen togs i anspråk för bygget. Norrut hade man ju snart materialet så att säga på plats, man följde åsen med linjen. Men söderut över slätterna och den magra skogsterängen mot Smedsäng. Ja säg den som vet! Den 29 juni 1901 invigdes järnvägen se bilden på första sidan. Vad bygget betydde för ortens söner som deltogom i arbetet, och ännu mer, vad järnvägen betytt för vår socken i sin helhet kan vi bäst uppskatta nu efteråt. Någott att minnas är detta att efter stormfällningen gick från Hedesunda station 1800 järnvägsvagnar med timmer. Och alla de tusentals hövagnar som under alla åren gått ut till hela Sverige och inte minst till Tyskland och andra länder icke att förglömma. Redan 1942 övertog Staten SGGJ till 1962 då den nedlades. En märklig historia är till ända. Endast 60 år fick detta stora verk bestå. Detta kunde de som upplät marken en gång i tiden aldrig tänka sig. Nu ligger banvallen där med slänterna delvis be vuxna av vide och törne m.m. tillsynes helt fridlysta av vederbörande. Vi odlare vars marker berörs därav ha en vision en drömsyn, att få tillägna sig rätten till marken och åter få form och stil på våra av järnvägsbanken deformerade åkertegar.

Viktor Lund

KAROLINERNAS ÖDE

1.

Det gick ett uppbåd uti Svea välde
En gång på tidigt sjuttonhundratal
Det var från konungen som ordern gällde
Här var att lyda, fanns ej annan val
Och Arosbygdens knektar skulle vandra
Mot norr med vapen och med proviant
Och efter vägen samlas ibland andra
Och sätta liv och hälsa uti pant.

2.

De tågade igenom Hedesunda
Uppå sin tunga sextimilastråt
För våra knektar dagen hunnit stunda
Att rusta sig och följa truppen åt
Minst 40 talet var det av de våra
Fick axla vapen och vad därtill hör
I tanken att jag går mot dagar svåra
Evad jag lever eller om jag dör.

3.

Ja, fram de tågade i sol och väta
Det var i juni månad starten gick
För varje dag blev leden mera tät
Man frågar sig Hurvar en krigsmans skick?
Med svullna fötter uti stövlar tunga
Man mötte svårigheterna som fanns
En del i ledet hördes gno och sjunga
Och så en dag man nådde Durveds skans.

4.

Av Armfeldt skulle man nu kommenderas
Man skulle fram till Nordens huvudstad
Till Tronhjem som nu skulle bombarderas
Nog stod man frågande i högsta grad
Carl tänkte skaffa sig ett herravälde
Som skulle fatta vitt och brett omkring
Men hur det blev till sist, när saken gällde!
Av dessa planer blev det ingenting.

5.

Det kom ett dystert bud till generalen
Vår store konung ligger stum och kall!
Det blev så tyst där ibland tusentalen
En blytung kula ifrån Fredrikshall
Har hittat vägen fram till kungens tinning
Det sägs den var ej andra kulor lik
Nuvar det slut med härjarlust och vinning
En konungs planer blev till djup tragik.

6.

Ej några stora offer striden krävde
Blott en och annan föll, än här, än där
Nej, det som härens styrka undergrävde
Det var de svåra, pinande besvär
I dagar tunga i nätters vaka
Som åstadkoms bland Er av köld och svält
Det var att lyda blott och allt försaka
Så är det alltid när man går i fält.

7.

Ja, det var slut på alla krigsbedrifter
Och Armfaldt order gav om återtag
Och svenska män som lagts i norska grifter
Man aldrig mer i tiden återsåg
Och Ni, som återvände över fjället
Med hemlandsdrömmar som Ni alla närt
För Er det blev er sista färd i stället
Ni kom ej hem till allt Ni hade kärt.

8.

Så var allt detta icke någon saga
Nej verklighet vad här vi hört och sett
Er tysta hälsning vill vi med oss taga
Till hemmets jord som Ni en gång berett
Nu vet vi alla, vad för Er det kostat
Ni gav det största, ja, Ni gav ju allt
Fast alla Edra vapen sönder rostat
Står dock historien i klar gestalt

9.

Hell Eder, ädla hjältar, som här sova
Er djupa sömn i nordisk, ovigd jord
Vi glömma icke Er, det vill vi lova
Vi stå här stumma, vi ha icke ord
Igenom lidanden och hårda öden
Ni fingo innan slutet genomgå
Ett ord står fast: Var trofast intill döden
Så skall du livets krona en gång få!

Viktor Lund

Dikten skrevs till Jämtlandsresan den 11 - 14 juni och upplästes
vid minnesmonumentet i Duved av Erik Walleräng.

En äkta gårdsgård.

Har du min bästa Hedesundabo egentligen tänkt på så vacker en gårdsgård kan vara? En helt vanlig gårdsgård som i ett tidigare skede stängdes runt våra byar så att kritterna, som hämtade sin föda på skogen, skulle lämna kulturodlingarna i fred. Att stänga eller bygga en gårdsgård var en konst likvärdig med att kunna timra ett hus eller att kunna åstadkomma ett slöjdalster. Milslånga sträckte sig gårdsgårdarna genom markerna runt ägor och stugor. Nej, kanske inte runt stugan, det var nog litet genant att ha fägårdsgård kring hemmet, där skulle det vara staket av sågad läkt, det var mera status ansågs det. Men som så mycket annat har det nu skett en omvärdering. Kring sommartorpen försöker nu ägarna att åstadkomma en gammaldags snedgård. Duktigt gjort - men äkta äro de inte! Den skall vara två alnar hög, snedden på det lutande gårdslet skall från marken till den översta änden omfatta sju störrpar. Vart störrpar skall vara hopbundna med tre hånkar eller band gjorda av kluvna, smäckra smågranar. Avståndet mellan störrparen är också två alnar. Längden tar stängaren ut på det viset attk han ställer sig jämsides och tar armkrok med sista paret. I andra handen håller han järnspettet som han sträcker ut så långt han kan och stöter ner spettet, där kommer följande störrpar att stå. Allt skulle ju gå efter vissa riter i det gamla bondesamhället och något fusk fick det ej heller vara i byggandet av en gårdsgård. Själv är jag stolt över att man har varit med, men det betyder inte att jag behärskar konsten. Desto roligare är det att konstatera att ännu har färdigheten inte dött ut. Besöker du Stavgården och Åshuvudet så finner du en äkta, nystängd gårdsgård. Där har Sven lyckats bra!

(1 aln = 59 cm.)

Henning Persson

Råd om byggnadsvård.

Länsmuseet och arkitektcentrum i Gävle har utarbetat ett antal flygblad med råd kring byggnadsvård. Dessa blad finns att få gratis på hembyggsföreningsens expedition i Kommunhuset.

Onsdagen den 7 oktober kl. 19

kommer antikvarie Ronnie Jenssen till Stavgården och berättar om fornminnesinventeringen i Hedesunda.

Hembygdsfest 16 Aug.

KL. 11⁰⁰ HÖGMÄSSA MED
BARNDOP.
SPELMÅN FRÅN
EDSBYN.
KYRKKAFFE

KL. 14⁰⁰ HEMBYGDSFEST MED
BÄLGDRAGET, FOLKDANS,
PENSIONÅRSKÖREN,
KAFFESERVERING m.m.

VÄLKOMNA